

~~2. 383.~~

226

МЕРИ МЕРСИ.

ЯК ФАРМЕР МОЖЕ ДІСТАТИ ВЕСЬ ПЛІД СВОЄЇ ПРАЦІ

У-Р-В

ЦІНА 15 Ц.

НАКЛАДОМ 'УКР. РОБІТНИЧИХ ВІСТИЙ'
Вінніпег, Ман.
1920.

5

МЕРИ МЕРСИ.

**ЯК ФАРМЕР МОЖЕ ДІСТАТИ
ВЕСЬ ПЛІД СВОЄЇ ПРАЦІ**

У-Р-В

ЦІНА 15 Ц.

НАКЛАДОМ 'УКР. РОБІТНИЧИХ ВІСТИЙ'
Вінніпег, Ман.
1920.

В ЧІМ ЛИХО?

Щоби зрозуміти звідки береться нині все лихо в світі і як його направити, треба знати дещо про те, як всілякі річи виробляються, або інакше кажучи — продукують ся, та як они розпреділюють ся. Треба знати дещо про виріб тих річий і що можна за них дістати в заміну.

Треба зрозуміти, що робітники, виробляючи всілякі річи, дістають в заміну за свої продукти, а що они повинні діставати. Так отже, перше всего, мусимо знати, що означає, або рішає про **вартість** товарів. Мусимо се знати перед тим, заки зможемо розумно розбирати, що повинні робітники діставати за стільки то й тільки пар черевиків, або тільки й тільки ярдів полотна, або тільки то бушлів пшениці, або за машинерію, і т. д. і т. д.

Отже, товар є продуктом людської праці зроблений для заспокоєня певної людської потреби, або певних людських вимогів, і зроблений на продаж або для виміни. Коли швець зробить пару черевиків для власного ужитку, то ті черевики не є товаром. Коли фармер плекає молоду цибулю для того, щоби її са-

мому з'їсти при своїм столі, то та цибуля не є товаром. Сі річи є витворені для власного ужитку, а не на продаж. Не робить різниці, як ви виплекали ту цибулю, або зробили ті черевики, так довго, як ви наміряєте самі їсти ту цибулю і носити ті черевики. Однак зовсім інша річ, коли ви маєте продати ті річи комусь іншому.

Коли ви щось продаєте, то люди завсїгди будуть уважати на **вартість** ваших продуктів і тому дуже важним є щоб ми знали, що становить **вартість** товару. Чому, наприклад, граблі продають ся по \$1.00 а убрание продаєть ся (або вимінюєть ся) за \$25.00. Заки ми зможемо справді зрозуміти в чім лежить лихо в нашім суспільнім житю, чому ті люди, котрі продукують всі товари в цілім сьвіті є звичайно люди бідні, підчас коли ті люди, котрі посідають фабрики, копальні, залізниці, землю і т. д., і т. д. є звичайно люди багаті, — то мусимо ясно розуміти **вартість** товарів.

Ми думаємо, що ви фармері, котрі працюєте на жите, можете мати лучше понятє про те, що становить вартість, чим котра небудь інша кляса позиточних робітників. Вода є позиточна, неочищена з лісів земля є позиточна і праліси є позиточні, але одинокою

причиною того, що властителі землі, або прав до води, можуть їх продати є се, що они по-сїдають монополь на щось, чого люди мусять уживати для піддержання життя. Се не є товари і вони не мають справжньої вимінної вартости, бо — я думаю, що ви вже догадались — они **не представляють жадної потрібної людської праці.**

Товари мають вартість, позаяк они є продуктом людської праці і тому, що они заспокоюють певні людські потреби або вимоги.

Обговорюючи з вами, товариші фермері, предмет **вартости**, ми передовсім мусимо вияснити одну особлившу річ. Вартість бушля пшениці з “вашої” ферми не є означувана після вашої **індивідуальної** праці яку ви вложили в її випродукованє, ані вартість пшениці випродукованої на капіталістичній 10,000 акровій фермі не є означувана після праці вложеної на її виплеканє. Вартість не означається після **індивідуальної** праці але після потрібної **суспільної** праці вложеної в товар. Ви се зрозумієте, коли над сим добре застановитесь і обдумаєте.

Колиб так, наприклад, один із ваших сусідів зажадав щоби ви йому заплатили \$1.00 за фунт ковбаси тому лише, що він разом з сво-

єю женою стратили дві або три години на її виріб в своїй кухні, то ви висьміялиб його. Ви, можливо, зараз помітилиб, що він домагається у вас більше чим вартість ковбаси.

Ви сказалиб своєму сусідови, що ви не можете платити подвійної або потрійної ціни за ковбасу для того лише, щоби дати йому і його жінці роботу, підчас коли ви можете купити за 25 цнт. фунт такої самої ковбаси змеленої, змішаної і начиненої чоловіком при помочи машини.

Колиб до ваших дверей підїхав одним конем кравець і пробував продати вам убранє за пядесять долярів, котре ви можете дістати в склепі за трийцять долярів, тому лише, що він мусїв робити все руками, бо не мав машини до шитя, ви правдоподібно сказалиб йому, що не можете тому тільки, що він є без гроша, заплатити більше чим убранє варта.

Теж саме відносить ся до всіх прочих галузий промислу. В більшости з промислових піль є тисячі людей, компаній і корпорацій, котрі виробляють одні і ті самі річи на продаж. Ті, що роблять їх руками, або малими, стародавними машинами, вкладають в кождий товар значно більше праці чим ті робітники, котрі працюють для великих компаній тому,

що великі компанії можуть послугувати ся великанськими машинами, котрі зменшають потрібну працю вкладану в даний товар.

Убранє, ковбаси, пшениця продуковані великими капіталістичними підприємствами, представляють дуже мало людської праці. Ті великанські різні, фабрики і капіталісти-фармері так, отже, продають товари маючі малу вартість (або мало праці) в порівнянню з таким самим продуктом виробленим руками або малофармовими методами, або й при помочи стародавньої машинерії.

Нині продукуєть ся річи не одним осібняком, одним чоловіком, для другого осібняка, але великими суспільними групами для всього народа, а навіть і для цілого сьвіта. Індівідуальна продукція уступила місце суспільній продукції. Так отже се є **суспільна потрібна людська праця**, котра означає **вартість** пшениці, або одежі, або машинерії, або муки. Вартість черевиків є **пересічна** людська праця, котрої потрібно для випродукованя черевиків в данім положеню суспільства.

З сего ви можете легко бачити, в яке некорисне положенє се ставить малого працюючого-фармера, не посідаючого модерної машинерії, або малого шевця, або, пробууючого

стати независимим, ковбасника або різника. Можете бачити, як се утруднює ваше положення і давить вас в долину. І се є таке положення, з якого малий фармер в капіталістичнім суспільстві ніколи втіти не може. Лише соціалізм, або колективна власність знарядів продукції і дистрибуції може поставити його на економічній рівні з всіми другими мужчинами і женщинами.

Ми вернемо ще до того дуже важного предмету вартости трохи пізнійше. Тепер ми хочемо показати, що зробила машинерія фармі і що она робить малим фермерам по цілім світі.

ПРИХІД МАШИНЕРІЇ.

Тому тільки ще кількадесять літ фарма була правдивим варстатом світа. Особливож в Америці кождий працював від вчасного ранку до пізної ночі, виробляючи річи яких сім'я потребувала, вимінюючи деякі з тих продуктів лише за кілька річий, котрих не виробляло ся на фармі. Я памятаю зміст листа моєї бабуні писаний їй батьком, в котрім говорить ся, що він і його сім'я продукують все, що тільки они уживають, з винятком чаю, цукру і цв'я-

хів.

В тих часах не було машин, ані залізниць і колиб чоловіки і їхні жінки та діти були не працювали безперестанно, то булиб не мали потрібних до життя річий.

Жінки пряли, ткали і робили одєжу для цілої сімї з вовни, бавовни або лєну продукуваннх на фармі. Фармері і їхні жінки виробляли мило, свічки, меблі а навіть часом і черевики. **Поділ праці**, так далеко як се дотикало мущин, був дуже малий. Жінки мали плєкати дїтий, варити, прати, робити одєжу і взагалі опікувати ся всіми річами уживаними дома, а мужчини пильнували землі і худоби.

Майже все було роблене **руками**. Всі річи потрібні до життя вимагали так богато людської праці, що дуже мало було таких, котрі могли жити завдяки тому тільки, що они були властителями певних річий. Майже всі мусіли працювати.

Пшениця була о много дорозша в 1820 р. чим нині, позаяк она представляла собою о много більше людської праці. Золото, котре також є товаром, було так само о много ціннійше, бо оно також представляло собою більше людської праці потрібної на його відкритє і видобутє, чим нині. Тому то за пшеницю

не можна було в тих часах дістати більше золота (або більшої ціни).

Без помочи машинерії фермери не могли управляти великих просторів землі і не могли відтак збирати багато збіжжя. Але з приходом косарки, байндера, молотілки (машини до молочення збіжжя) і інших фермерських машин, один фермер міг управити два рази стільки землі, а відтак і три рази стільки, що попередно управляли два або й три чоловіки.

Фермерські сини ішли до містечок, де повстали малі фабрики, бавовняні і вовняні ткальні. Той рух улекшували залізниці.

Машини вступили й на інші поля продукції і в сей спосіб посіяно насінє нинішньої фабричної системи. Щораз то більше й більше фермерів зверталось до містечок і більших міст; лучші і більші машини ввійшли в ужитє, виростили більші фабрики.

І все те, що виробляло ся новим фабричним способом, містило в собі менше і менше людської праці, менше чим за старої ручної методи виробу. Перше потрібно було величезної кількості ручної праці, наприклад, прясти і ткати полотно або матерію а відтак робити з ньої одіж. Робітник в фабриці, послугуючись машинерією, міг виробити ту саму мате-

рію або полотно в неімовірно короткім часі.

Тому товари вироблювані робітниками при помочи машин у фабриках понизили їхню **вартість** (вложену в них конечну суспільну працю). Предмет машинового виробу завсїгди продавав ся трохи дешевше від предмета ручного виробу. По якімсь часі врешті ткачі і прядільщики переконали ся, що они не можуть заробити собі на жите. Стара система не втримала ся супроти нової. Машина заморила голодом ручну працю так як нинішній капіталіст, котрий послугує ся Могул-тректорами (машинами до ораня) і “55-Bottom engine Gangs” та автоматичною машинерією дусить того, що послугує ся малими машинами.

Рік за роком, разом з удосконалюванем знарядів продукції, вартість, а також і ціна товарів, зменшали ся, бо, як Карл Маркс, великий еоціялістичний економіст, пояснює в своїм творі “Капітал”, товари вимінюють ся (або продають ся) звичайно після їхньої вартости. До того загального правила є однак значні винятки, про котрі ми будемо говорити пізнійше.

На сїм місци ми хочемо вияснити се, що з улїпшеними способами продукції вартість (або конечна суспільна праця) у всіх так випро-

дукованих товарах стало паде в низ. Кожда нова машина застосована в більшій фабриці, або на капіталістичних фармах, зменшує вартість тим способом продукованих товарів, аж, в минувшині, дрібний фабрикант, ткач, котрий ткав руками, чоловік, котрий уживав застарілих продукційних способів, зістали притиснені до стіни. З ними случила ся така сама історія, як з тим ковбасником, що хотів конкурувати з Армор Пекінг Компанією.

Позаяк товари вимінюють ся (або продають ся) на підставі їхньої вартости, або за інші товари містячі в собі рівну їм конечну скількість суспільної праці, фармер послуговуючий ся стародавньою машинерією, або обробляючий свою фарму без потрібних машин, був змушений продавати всі продукти з його фарми **понижше** їхньої **індивідуальної вартости**, підчас коли капіталіст-фармер завсїгди продавав продукти з своєї фарми **понад** їхню **індивідуальну вартість**.

Мельник, котрий купує від обидвох і платить обидвом ту саму ціну за овес, пшеницю або кукурузу, звичайно купує ті товари після їхньої вартости. Але фармер, особливо в Америці, дуже рідко продає свої продукти безпосередно мельникови, котрий виробляє му-

ку або поживу на сніданки, і т. д. і т. д.

Ви не питаєте, як то крісло було зроблене, або як та матерія була ткани, коли ви ті річчї купуєте. Ви питаєте про ціну тих товарів. Те саме відносить ся до мельника або до стоваришеня купуючого фармерські продукти. Вони не питають скільки годин праці ви вложили в випродукованє збіжа. Вони не заплатять і не потребують платити більше за продукти з фармів оброблюваних руками, або з фармів заосмотрених убогою машинерією, чим вони платять за збіже з фармів оброблюваних майже виключно при помочи машинерії.

Так, отже, навіть тоді, коли в продажі фармерських продуктів панувала “вільна конкуренція”, котра все ще панує в многих краях, фармер без машинерії був і є змушений працювати тяжше і довше за меншу винагороду чим той фармер, що мав або має капітал на закупно машин.

Так оно є нині, так буде завтра і так довго, поки буде істнувати капіталістичне суспільство. Тут не може бути мови про рівність нагоди ані про рівність **винагороди**, коли певна часть людей мусить працювати для випродукованя конечних до життя річий без доступу до найлучших і наймодернійших знарядів про-

дукції.

“Низька ціна” відімкне всякі двері і отворить всякий маркет (ринок).

Повторимо коротко сказане попередно: Продукція при помочи більше й більше удосконаленої машинерії означає все менше й менше вартости містячої ся в товарах тим способом випродукованих. Прядуча машина і ткальна машина позбавили ткачів, що працювали руками, їхнього занятя з тої дуже простої причини, що вироблювані машинами продукти стали **загально розповсюднені** і ще тому, що вони містили в собі менше суспільної праці, менше вартости і продавали ся по низшій ціні.

Продукти машинового виробу так багато зредукували (понизили) ціну в сїм і інших промислах, що ручні ткачі, ручні продуценти і ті, що послугують ся нездалими машинами переконали ся, що они не можуть продавати свої продукти за таку ціну, з котрої можна було вижити.

Може дехто з читачів мав нагоду звідати великі різні і пекарські магазини в Омага, Кензес Ситі або Чікаго. Перейшовши милі і милі через сї великанські будинки, ледівні, в котрих виробляють лід, фабрики масла, че-

рез різні, там де ріжуть мясо, і там де приготівляють його перед зіпсутем, і побачивши ті чудові наукові методи, котрими послуگують ся при приготівлюваню запасів мяса для цілого світа, побачивши ту чудову і коштовну машинерію уживану в тих підприємствах, ви зрозумієте які шанси булиб у вас розпочати такий самий пекерський інтерес з двома або трома тисячами долярів капіталу і успішно конкурувати з тим великим міліонерським пекерським тростом.

Тому, що ви не моглиб купити собі тих десять тисяч долярових машин, кождий кусень воловини який би ви продавали, кожда збута вами ковбаса, містилаб в собі більше людської праці чим воловина або ковбаса з пекерського тросту. Ви мусілиб продавати ваші продукти по тій самій ціні і на тім самім ринку, що й та організація.

Організація з великим капіталом не може втратити, хоч може ні один із її членів не робить ніколи нічого позиточного. Чоловік без землі або продукційної машинерії не міг і не може вдержати ся.

Дрібний фармер дістає все менше й менше за свою працю тому, що він конкурує з фермерами-капіталістами зі збільшующим ся ка-

піталом і удосконалючою ся машинерією. Заки ви зможете подумати про нинішну машину, вони заведуть у себе завтрішню, нову машинерію. І сі машини безперестанно знижують вартість фармерських продуктів.

ЗОЛОТО.

На сім місци пригадаємо ще раз, що золото (підстава або грошева міра нинішного цивілізованого сьвіта) є також товаром, зовсім так само як пшениця, або кукуруза або печі. Воно представляє стільки то конечної суспільної праці. Часами вартість золота зростає і тоді за золоту п'ять-долярівку можна купити більше сукна, або одежі, чим перед зростом її вартости.

За послідних десять лїт в великих сьвітових копальнях золота заведено модерну машинерію. Машинерія зменшила людську працю потрібну на випродукованє золота (або наших грошей) і тому вартість золота значно упала. Воно представляє менше людської праці. Всякий запримітив, як вартість доляра падала рік за роком щораз то низше й низше. За гроші можна було купити щораз то менше річий. Іншими словами кажучи — ціни загаль-

но підняли ся в гору.

Коли вартість золота зменшаєть ся, то за нього можна замінити або **купити** менше товарів, (ціна на них, кажемо, підносить ся або зростає) хіба, що вартість товарів (вложена в них конечна праця) також зменшилась, так само як се сталося з золотом.

Великий соціалістичний економіст, Карл Маркс, пояснює се дуже виразно в його славних творах про капіталістичну продукцію і дістрібучію; його теорії ми й розбираємо весь час в отсій розмові із вами. Чим більше ми студіюємо і розуміємо економічні питання, тим більше ми можемо пояснити, що є причиною зросту і упадку цін, тим більше ми можемо розуміти, що, правдоподібно, где в будуччині зарібних або наємних робітників, фермерів, брокерів, гуртових купців та торговців і власителів великого капіталу.

ВАРТІСТЬ ЗА ВАРТІСТЬ.

Цілю всіх соціалістів є доступ до средств продукції і дістрібучії для всіх робітників і **вартість** їхніх продуктів для тих, що працюють.

Коротко кажучи, ми домагаємо ся вартости за вартість, услуги за услугу, праці за працю.

Ми думаємо, що се буде дуже простою річю пояснити вам фармерам, де іменно, і чому ви не дістаєте вартости за вартість, праці за працю, коли ви відвозите свої продукти до млина або елевейтора на продаж. Є більше доріг чим одна, котрими вам не лише утруднюється ваша боротьбу за вижите, але й приневолюється вас продавати вашу пшеницю **понижше її актуальної соціальної** вартости, де навіть капіталісти-фармері продають продукти з їхніх фармів **понижше їхньої** вартости.

Нам здається, що многі із вас самі догадують ся, що ви, котрі працюєте без машинерії, або послугуєте ся стародавною машинерією, продаєте товари представляючі 1,500 годин праці за такі гроші, за котрі ви можете купити річи представляючі лише пять, шість або сім соток годин конечної суспільної праці. Ми вияснимо точнійше сі додаткові справи пізнійше.

Щоби вони були для вас зрозумілі, ми мусимо поговорити про умовини, або обставини, серед яких фармер стикається з властителями фабрик, копалень, млинів, з залізнодорожними компаніями, і т. д. і т. д., котрі є нанимателями праці.

Річи, котрих ми всі потребуємо, а котрі є

продуковані робітниками і робітницями, купують ся і продають ся (або вимінюють ся) кожної днини. Вам фермерам потрібно знати дещо про вартість продуктів других людей і про стан, або положенє, великих властителїв приватного капіталу. Ви схочете знати, що другі робітники і капіталісти дістають нині. Ви схочете знати, що після нашої думки, думки соціялістів, робітнича кляса повинна одержувати.

Ви схочете знати не лише, що після думки соціялістів ви повинні діставати за вашу працю, але й що другі люди повинні діставати. Ви схочете знати, скільки ви маєте **платити** за продукти других людей.

Дехто з вас може сам ніколи не працював за зарібницьку платню і не нанимав зарібників. Однак тому, що соціялізм пропонує знести всякий зиск, чи буде він звати ся зиском, рентом чи процентом, ми всі хочемо знати, що буде підставою виміни.

Тепер властитель фабрики, капіталіст-фермер, властитель млина чи хтонебудь, що нанимає мужчин або женщин за платню, купує їхню силу або ум як **товар**. У них робоча сила і ум наємного зарібного робітника все одне що й коні, вівці, печі, одіж, або дерево.

Вони купують ту робітникову робочу силу так же само за можливо найнижшу ціну на як найдовший час.

Зарібні робітники, не маючи ані землі, знарядів, ані грошей, є змушені вганяти по цілім краю і конкурувати з другими робітниками, щоби дістати занятє — або, інакше кажучи, **продавати** свою робочу силу на дні або тижні. Тому, що є так багато безробітних, нанимателі робітників можуть звичайно купувати ту робочу силу — приблизно так само як береться вартість **всякого иншого товару** — а іменно, на підставі соціальної праці потрібної на її (робочої сили) відновленє або витворенє. Так отжеж они дають робітникам таку платню, котрої заледво вистарчає на прокормленє, одежу і мешканє для робітника і його сімі, та дає йому спромогу іти назад до праці слідуєчого тижня.

На випродукованє всего того, що потрібне на таке піддержуванє робітника потрібно всего може дві або три години суспільної праці і він стільки дістає в своїй платні. Але він дає свому нанимателеви вісім, девять або й десять годин праці. Він дістає платню а його “бос” забирає собі його **продукт**. Його платня представляє дві або три години суспільної

праці (вартости), а його продукти представляють дев'ять або десять годин праці.

Однак всі інтелігентні робітники чують ся враженими і обиджають ся тим, що їхню робочу і умову силу купуєть ся і продаєть ся так само як свині, газоліну або самовари. Вони домагають ся суспільної **вартости** своїх **продуктів**, так само як і ви фермері.

Подумайте лише про се: — робітнича класа випродувала всі ужиточні і найкращі річи в світі, що мають дійсну вимінну вартість...

Властитель фабрики, млина або ткальні купує робітникову робочу силу за — скажім \$3.00 на день, підчас коли той робітник продукує кожного дня крісел, капелюхів, столів або знарядів вартости десять або дванайцять долярів.

Можете отже бачити, що коли властитель фабрики або млина платить своєму зарібному робітникови три доляри денно, а той робітник виробляє товар представляючий вісім годин кінцевої суспільної праці, або, скажім, \$12.00, то той властитель фабрики може продавати продукт його робітника консументови за \$12.00, на підставі його **вартости** і робити на тім великий зиск.

Як каже Карл Маркс, тут є тенденція про-

дажі тих товарів консументови після їхньої вартости. Се не відносить ся до монополів, ані до високо сцентралізованих індустрій, де є вложені міліони долярів в **сталій** капітал або машинерію. Такі індустрії є або поза досяжною лінією конкуренції між капіталістами, або так недоступні (зі взгляду на вимагану великанську суму капіталу), що їхні властителі можуть продавати свої товари понад їхню вартість.

Але вернім до властителя фабрики, котрий платить свому зарібному робітникови \$3.00 денно, а задержує собі його продукти на \$12.00. Як висше сказано, той продукт може бути проданий консументови за його вартість. Одначе наниматель робітників не може сховати всі \$9.00 зиску в свою власну кишеню.

Візьмім маленький примір. Припустім, що він є малим шовковим фабрикантом з малим капіталом. Можливо, що він, починаючи свій інтерес, мав заледво стільки гроша, щоби купити машини і наняти кількох робітників. Він не мав досить грошей на те, щоби держати свої шовки в запасі на складі на довший протяг часу. Але гуртовий шовковий торговець мав сей капітал. Малий шовковий фабрикант продає отже продукт своєї фабрики

тому гуртовому торговцеві **понижше** вартости шовку — скажім по \$6.00.

Дрібний торговець має дістати пересічну рату зиску від своїх грошей за держане складу; так отже гуртовий торговець продасть йому по \$9.00, а дрібний торговець збуде шовк серед своїх покупців по \$12.00 — за **вартість** шовку (випродукованого зарібним робітником, за котрий він одержав лише \$3.00).

Протягом того процесу гуртовий і дрібний торговці і, можливо, властитель фабрики мали може заплатити з тої забраної вартости процент банкирови, рент і т. д. і т. д.

Маркс пояснює ту тенденцію до пересічної рати зиску, пересічної рати від вложеного капіталу. Ті, що мають капітал до вкладу, шукають таких піль, на котрих рата зиску є понад пересічну. Конкуренція між тими капіталістами на тих самих полях понижує рату аж до пересічного зиску.

Де один фабрикант є zarazом і гуртовим торговцем, котрий, в додатку, має також склепи дрібної продажі, то він має далеко більший вложений капітал чим той, що лише виробляє річи, і він дістає пересічну рату зиску від своїх грошей в кожній сфері. В про-

тивнім случаю він вложив би свої гроші деінде.

Положенє фармера є такеж саме як того шовкового фабриканта. Коли він не має достаточного капіталу, щоби задержати своє збіжжє, або торговельного капіталу в **додатку** до капіталу на оброблюване фарми, то він є змушений **ділити ся** вартістю, яку **він** продукує (або його робітники продукують) з купуючими стоваришеннями, або купцями. Він є змушений продавати продукти своєї фарми **пониже їхньої суспільної вартости**.

Ми посвятимо окремий розділ для пояснення, як ті організації змогли причепити ся фармера так, що вони можуть відбирати від нього частину продукованої ним вартости.

ЗЕМЛЯ І МОНОПОЛІ.

Карл Маркс обговорює земельне питанє дуже обширно і, ми сподіємось, кожний читач отсеї книжочки найшовби дуже підбадьоруючі думки в його творах. Однак ми стараємось дати лише нарис того процесу, котрим фармер є визискуваний і показати як соціалізм є остаточно його одинокою надією, бо він означає колективну власність средств про-

дукції і дістрібущії.

Коли ви зрозумієте Марксову економічну науку, то ви зможете представити собі яким безпомічним є поодинокий дрібний фармер і як щораз більше він буде безпомічним та експльоатованим в будуччині. Ви зрозумієте як марними і даремними мусять бути всякі реформи супроти суспільної системи основаної на приватній власности знарядів продукції і дістрібущії.

Ціна землі установляється ся після ренту, який она приносить.

Оброблена земля має вартість в пропорції до конечної праці вложеної в ню. Неочищена і необроблена земля, тому, що в ню не вложено жадної праці, не має дійсної вимінної вартости. Се є монополь, або лише приватна власність, що дає властителяви спромогу ставити на ню ціну.

Зелізниці, завдяки свому монопольному характерови, можуть дуже часто продавати услугу своїх робітників, зарібників понад її вартість. Майже всі монополії можуть продавати товари понад їхню вартість.

Сі “високі ціни” не дуже дотикають зарібних робітників, бо їхня платня означається головню коштом житя. Наниматель мусить

платити своїм робітникам стільки, щоби вони могли удержати ся, бо інакше слідуєчого тижня, або слідуєчого місяця, не буде мати робітників.

Але фармер, котрий продає найбільше своїх продуктів **купуючому** монополеви, підлягає монопольним цінам. Річи, які він продає, представляють багато праці, а річи котрі він купує представляють менше й менше праці.

Если в вашій околиці є лише один збіжевий елевейтор і ви є змушені до нього продавати, або в ньому складати своє збіже, монопольний характер елевейтора може приневолити вас продавати збіже по низькій ціні, або платити висшу рату за склад, чим ви платилиб, колиб там було пять независимих елевейторів.

Де склад збіжа, або бавовни, або всякого иншого товару, є конечний для переховування того товару, робітники сповняючи конечну роботу в елевейторах **додають вартість** до тої бавовни або збіжа. Они роблять зложене збіже більше вартісним. Робітники в елевейторах, так як і всі зарібні робітники, дістають лише стільки, щоби вижити. Властителі ховають решту в свою кишеню.

Соціялісти сказалиб, що робітники в елевейторах повинні діставати вартість їхньої по-

трібної і хосенної праці, котра рівнаєть ся всякій іншій конечній праці сповнюваній мужчинами і женщинами.

Ми казали, що продукт одного чоловіка може бути вартіснійший від продукту другого чоловіка. Було се з продуктом вправленого, досвідченого робітника і продуктом невправленого, або недосвідченого робітника. Але улїпшенє машинерії усуває ту ріжницю все більше й більше і скорше й скорше кожної днини.

Гляньте на Европу і на війну для приміру. Там нагло забрано около дваїцять процент найбільше вправленого населеня Франції і Німеччини із промислової сфери і кинено в війну, та до виробу воєнної амуніції.

Слабі мужчини, хлопці, женщины, невправлені люди, майже всі були змушені взяти ся за кормленє, одяганє, заосмотрюванє помешканями — фактично за руководство цілими народами. Сего они не моглиб були зробити дваїцять лїт тому назад. В тих часах ми мали простійші знаряди. Вправа і зручність були в руках і умі робітника. Тепер же вправа є вложена в машину, котрою може майже кожний орудувати так само як і вправлений робітник.

Від початку війни деякі вправлені робітники в Англії нарікали на те, що порозміщувані в фабриках недосвідчені молоді хлопці і дівчата та слабші жінки позанимали місця на котрих попередно працювали досвідчені, вправлені робітники. І невправлені робітники держать свої занятя, бо тяжка праця і справна робота є виконувана машиною.

Фабриканти нині тільки й говорять про вироб машин, що називається по англійськи “fool-proof”. Они виробляють їх так, що ними може орудувати **хтонебудь**.

Шкло видувається нині авто́матично, паї роблять ся машинерією (шістьдесят на міну-ту), тайп (друкарські черенки) топить ся, формує ся, складає ся, стемплі сортує ся і вкладає ся назад до пачок, уживані форми перетоплює ся — все при помочи машинерії. Щораз то більше всяка робота стає простою роботою і йде до того, що буде лише корисною конечною роботою. А всяка корисна робота заслугує на однакове винагородженє.

Робітники, котрі ідуть копати великі рови для осушування мочарів і приготування їх як здорових місць для людських осад, виконують працю, котра є так же само цінна як і праця лікаря, котрий приходить і лічить

фармера, захорувавшого на тифову горячку, тому, що він жиє на неосушеній і недренованій землі. Один корисний рід роботи є так же само цінний як і всякий другий.

Карл Маркс пояснює дуже виразно, як звичайний наниматель зарібних робітників може платити їм \$2.00 денної платні, за котру они можуть продукувати товарів представляючих вісім годин праці, або, скажім, \$8.00. Після додання кошту сирого матеріялу і продажі тих товарів гуртовому торговцеві, котрий знова продає їх дрібним торговцям, ті товари можуть бути продані консументови за їхню **вартість** і всі ті різні нанимателі, через руки котрих ті продукти переходили, все таки дістають при-ближно пересічну рату зиску.

Але на всякому полю, де група людей має монополь на певні природні жерела, такі як копальні вугля, нафтяні жерела, або на залізниці, монополісти завдяки тому монополеви, часто продають товари випродуковані їхніми зарібними робітниками, або продають услугу своїх зарібних робітників — повисше вартости. Коли **приватна** власність тих конечних средств продукції і дістрібуції буде знесена, продукуючі робітники ідучи міняти (або продавати і купувати) товари, зможуть домагати ся варто-

сти за вартість.

ВАС ЗНОВА РАБУЮТЬ.

Коли Карл Маркс сказав, що товари з права вимінюють ся після їхньої вартости, він зовсім не думав, що коли ви продасьте тисячу бушлів пшениці одному чоловікові, котрий знова продає костюмерови, котрий перепродує комусь іншому, що продає третому або й четвертому покупцеві — що всі ті зовсім безпотрібні посередники **додали якунебудь вартість до тої пшениці.** Але вони продають її з зиском.

Тому то власне, що ті спекулюючі купці не додали жадної вартости до фармерської пшениці, перший купець купив пшеницю від фармера **понижше** її вартости або послідний купець заплатив за ню **більше** чим її вартість.

Коли тільки ті спекулюючі купці не передержували тої пшениці в складах для переходу, ані не пересилали, то они не додали або нічим не збільшили вартости тої пшениці. Візьміть примір, в якому пшениці ані не зсипає ся в складах, ані не пересилаєть ся. В такому випадку перший чоловік, котрий купив пшеницю від фармера не додав жадної вар-

тості до тої пшениці, ані не додав її його костюмер, ані того костюмера костюмер і т. д. і т. д.

Однак пшениця могла остаточно бути продана по пятьдесят центів більше за кожний бушель, чим перший купець за ню заплатив. Ціна, отже, і вартість не є одно і те саме. Нагла воєнна потреба даної річи може спричинити її продаж (або виміну) значно висше понад її вартість. Зноваж наглий і несподіваний надмір в достарчуваню даного товару, або нагле зменшене попиту, можуть спричинити продаж того товару понизше його вартости. Такі умовини панують нині на кождім промисловім полію.

Але ми обговорюємо тепер різницю між ціною за яку фармер продає свою пшеницю купуючим асоціяціям а ціною, за яку вони продають її мельникам консументам. Різниця є велика.

Ми старали ся пояснити вам кілька сторінок тому назад, як то брокери, гуртові торговці, посередники, і т. д. і т. д., котрі взагалі є цілковито безпотрібні нині в суспільстві, не продукують ані **товарів**, ані жадної **вартости**.

Де, однак, нема ані монополів, ні монопольних тенденцій, товари, пересічно взявши, вимінюють ся після їхньої вартости. Се значить,

що консумент майже завсїгди купує товари після їхньої вартости. Він майже завсїгди дістає вартість за ціну, яку він платить; він дає золото, або щось йому рівновартне, представляюче стільки то й тільки годин конечної суспільної праці, в заміну за товари представляючі такуж саму скількість суспільної праці.

Пшеничні брокери та пшеничні і інші збіжєві спекулянти дістають свої зиски з вартости випродукованої фармером, котрий сам обробляє свою фарму, або з вартости випродукованої рентівниками фарми, або фармеськими робітниками, позаяк ті продукти **продають ся тим спекулянтам понизше їхньої вартости.**

Один спекулянт купує кукурузу від групи фармерів по 40 центів і перепродує її другому спекулянтові по 48 центів, котрий продає її третьому за 55 центів, а той врешті продає її мельникови (котрий уживає її як сировий матеріал, з котрого, скажім, виробляєть ся “корн-флейкс”) по 60 центів.

Пересічно беручи, ті мельники купують кукурузу після її вартости; всїж ті спекулянти, або асоціяції, ніколи не бачили кукурузи, ніколи її не дотикали ся, не додали ані години вартости до ньої.

Перший спекулянт, в сїм випадку, купив

кукурузу від продукуючих фермерів около двайцять центів **понижше** її вартости. Сими двайцятьма центами, котрі визискано від продукуючих фермерів, ділять ся всі три спекулянти. Ніхто інший не зістав обробований лише дійсні продуценти кукурузи.

Між капіталістичними фермерами панують такіж самі умовини як і на інших полях вкладаного капіталу. В Англії великі землевласники, або дідичі, не займають ся рільництвом, ані не завідують ним. Они винаймають, або рентують свою землю капіталістам-фермерам. Капіталісти-фермері мусять дістати від свого капіталу пересічну рату зиску і **ту суму, яку они платять як рент землевласникам**, бо в противнім разі, коли їхній капітал не приносив би сего, вони шукалиб за іншим полем для вкладу своїх грошей.

Капіталістичні фермері нанимають управителів фермів і купують фермерську робочу силу, для оброблювання їхніх земель. Так само як той капіталіст, котрий, наприклад, вкладає свої гроші в пекерське підприємство, або ткацьку фабрику, сі капіталісти-фермері мусять поділити ся вартістю забраною з праці робітників **з посередниками**. Капіталіст-фермер платить своїм робітникам вар-

тість товару, котрий они мають на продаж — себто силу, але він забирає їхні далеко вартнійші **продукти**. Пересічно беручи, ті продукти продають ся послідному купцеві після їхньої вартости. Капіталіст-фармер ділить ся додатковою вартістю випродукованою фермерськими рентівниками, або робітниками, з брокером, спекулянтом, складовими компаніями і — може — з банкиром.

Дрібний властитель фарми, котрий працює поруч з своїми найнятими “руками”, є експльоатуючим капіталістом так далеко, як він платить своїм робітникам зарібну платню і забирає собі їхні продукти. Додаткова вартість або зиск, який він може добути, представляється ся як різниця між тим, що він платить за робочу силу, удержуванє машинерії, направи, податок і т. д. і ціною, яку він дістає за продукти своїх робітників.

В Америці асоціяції купців є часами так сильні і так комплетно з’організовані, що они домагаються так великої пайки з додаткової вартости випродукованої фермерськими робітниками, що властитель фарми, рентівник, або садівник, або троковий огородник, не є в змозі задержати собі хоч трохи з тої додаткової вартости продукованої його робіт-

никами і перестає уживати своєї землі на плеканє такого даного продукту. Він мусить так робити, **бо йому не остаєть ся нічого в запла-ту за його власну працю.**

Сеї правди досвідчили многі дрібні капіталістичні садівники. Яблока гниють на землі в Мічіген і в многих других стейтах, позаяк комісійні дома є так з'організовані, що фармері плекаючі овочі не мають иншого ринку, а ціни, які їм дають за яблока, або бросквині, є так низькі, що після оплачення робітників за збиранє, сортуванє і пакованє овочів, властители фарми не лишаєть ся не тільки нічого з додаткової вартости, але й нічого за його власний труд.

ФАРМЕРІ З РІЖНИХ КЛАС.

Фармерів не можна всіх зібрати в одну класу, як се так залюбки роблять політикири сего краю. Коли ми нині говоримо про “фармера”, то говоримо дуже неозначено. Ми читаємо про брата экс-президента Тефта, що він є “фармером”. Однак довідуємось, що сей богатий капіталіст навіть не завідує роботою на його великій капіталістичній фармі. Пан Тефт є експльоатуячим капіталістом, котрий заби-

рає собі надвартість продукуювану його робітниками і рентівниками.

Так як промисловий капіталіст, котрий наймає робітників до виробу меблів, матерії, машинерії, є змушений **ділити ся** надвартістю (або зиском) з гуртовим торговцем, посередним і дрібним торговцем, так само навіть і капіталістичний фармер може бути змушений продавати многі продукти з фарми, зрабовані від своїх фармових робітників, **понижше** їхньої вартости. Обидві класи капіталістів мусять **ділитись** надвартістю з другими групами капіталістів.

Соціалісти зовсім не журять ся тим, щоби помочи промисловим або фармерським капіталістам, ні можному Тефтови, ані фармерови, котрий жиє в місті і наймає двох або трох людей для оброблювання його фарми при помочи ще кількох додаткових людей в часі жнив. Той маломійський фармер також продає продукти своїх фармових робітників **понижше** їхньої вартости. Ми зовсім не жалуємо експропрійованого експропріятора — не жаль нам як рабівника рабують. Нас обходить і ми дбаємо лише про те, щоби всі продуктивні робітники, робітники, котрі сповняють корисну і потрібну функцію в суспільстві, одержу-

вали вартість їхніх продуктів і вартість їхньої услуги.

Дрібний фармер, котрий є власителем фарми, або виплачує її і сам **обробляє** свою фарму, повинен бути заінтересований революційним рухом. Він не визискує нікого і продає свої продукти понизше їхньої вартости. Він часто купує товари або услугу (напримір залізнодорожну услугу) понад їхню вартість.

З другої сторони ми чуємо дуже багато від власителя фарми, котрий трошки працює і нанимає двох або трох робітників. Його скаргами заповняється всі провінціональні газети від Мейн до Каліфорнії. Се правда, що він продає продукти своєї фарми понизше їхньої вартости. Але його може обходить лише те, щоби дістати висші ціни за ті продукти а не заплата його зарібним робітникам вської вартости тих річий, які они продукують, вартости пшениці, яку они виростають, або овочів, які они плекають. Однак купуючі асоціації держать його цупко в своїх руках. Они дусять його, а він знова дусить своїх зарібних робітників. Він часом бажає зробити більше гроша коштом праці других. Соціалізм не поможе йому в осягненню сеї ціли.

Еслиб робітники одержували вартість їх-

ніх суспільних продуктів, питане власности землі сталоб підрядним питанєм. Власність не означалаб тоді нагоди або спромоги до експльоатації, визиску, і ніхто не дбав би про те, щоби посідати землю так довго, як він мав би спромогу продукувати і вимінювати свої продукти після їхньої вартости.

КІЛЬКА СЛІВ ПРО ГІРШИЙ ҐРУНТ.

В промисловій демократії не потрібно буде серйозно клопотати ся тим, що одна група робітників мусить працювати на гіршім ґрунті. Не можемож всі сіяти і збирати саме найкраще. Мущини і женщины будуть винагороджені відповідно до конечної скількості годин їхньої праці при помочи модерної машинерії, а не після скількості пшениці, яку они виплекають на певнім кусні землі. Треба пам'ятати, що та сама праця на добрім і пліднім ґрунті принесе два рази стільки збіжа, що на гіршім, убогім ґрунті.

Кожда група, розумієть ся, дістане пораду від експертів (знатоків), які рослини найкраще на данім ґрунті плекати, якої фертилізації потрібно, і на многі-многі другі питання, які безнастанно виринають підчас коли оброблю-

ване фарми все більше веде́ть ся на наукових основах.

Коли одна група стратить певну скількість потрібної праці на данім кусні землі відпо́відно до поради експертів агрономів і мороз, повінь, або посуха знищить збі́же зовсім, то ся фармерська група не буде змушена просити на прожиток для себе до других жнив.

Льокальну втрату понесе весь народ і ко́жний бушель пшениці́ буде представляти трошки більше **суспільної** праці́, чим се було́б, колиб тої льокальної невдачі́ зі збором збі́жа не було.

Вся випродукована пшениця́ буде представляти **всю** конечну суспільну працю́ витрачену на її випродуковане при помочи найлчшої машинерії. Кожного року будуть невдачі́ зі збором збі́жа з одної або другої неминучої причини, але години праці́ тої групи робітників на фармі, котрих труд не приніс сподіваних плодів, будуть без сумніву вчислені до загального числа годин страчених всі́ми робітниками в фармовій продукції. Праця **всі́х** буде представляти суспільно конечну працю́ містячу ся в загальному зборови пшениці́, бараболь чи кукурузи.

В сей спосіб фармері, котрі обробляють

убогий ґрунт, будуть діставати таку саму винагороду за кожду годину праці як і ті групи, що обробляють найплодовитшу землю. Загальний продукт буде представляти загальне число годин конечно витрачених на випродуковане даного товару і мущини та женщины будуть діставати винагороду відповідно до їхньої праці.

В сей спосіб фермерські групи будуть практично забезпечені перед невдачами зі збором збіжа. Модерна машинерія усуне тяжку працю і гароване на фармі. Дохід робітників на фармах буде забезпечений так само як і дохід всіх прочих потрібних робітників.

Рівні конечні з'усилля, рівна праця, будуть означати також і рівну винагороду в кожній промисловій галузи. Виміна буде основана на праці за працю; на услугі за услугу.

Се значить соціалізм або промислова демократія. Се є одинокий рід демократії який може істнувати. Єсли ви сим зацікавлені, студіуйте соціалізм і помагайте осьвідомити ваших сусідів про сей одинокий, правдивий **рух робітничої кляси і для робітничої кляси.**

КОЖДИЙ

РОБІТНИК І ФАРМЕР ПОВИНЕН

ЧИТАТИ ПЕРЕДОВСІМ РОБІТНИЧІ ЧАСОПИСІ!

Чому?

Бо робітнича часопись обговорює кожду подію в краю і в світі лише зі становища інтересів робочого люду.

Одинокую робітничою часописею в Канаді є

"УКРАЇНСЬКІ РОБІТНИЧІ ВІСТИ"

що виходить в Вінніпегу два рази на тиждень і коштує лише \$4.00 на рік.

Хто читає "Українські Робітничі Вісти", виробляє собі суцільний світогляд і може осудити кожду подію в суспільнім житю.

"УКРАЇНСЬКІ РОБІТНИЧІ ВІСТИ" виступають проти кожного лайдацтва поповнюваного на робочім народі.

"УКРАЇНСЬКІ РОБІТНИЧІ ВІСТИ" доносять про робітничий рух на цілім світі, про боротьбу робітничої кляси.

Хто хоче знати, як свідомі робітники думають про суспільні події, хто хоче навчитися соціалістичної думки, нехай читає передовсім "УКРАЇНСЬКІ РОБІТНИЧІ ВІСТИ".

Адреса:

"UKRAINIAN LABOR NEWS"
Cor. Pritchard & McGregor Sts.,
Winnipeg, Man.